

Trump Sahaya Kimlerin Postallarını Sürer? - Fatih Ceylan

Trump'ın "yeniden keşfiyle" bozulan mertlik

ABD'deki 5 Kasım seçimleri öncesinde hangi Başkan adayının daha fazla oy alacağı üzerine yapılan anketler/analizler, seçim sonuçlarının belli olması üzerine dört yıllık bir aradan sonra tekrar Başkan seçilen Trump'ın ve atamaya başladığı ekibinin içeride ve dışarıda nasıl politikalar izleyebilecekleri konusuna odaklandı.

ABD Kongresi'nde de çoğunluğu sağlayan, dolayısıyla ABD devletinin tüm yönetim kurumlarına hükmetmeye izin veren bir ortama kavuşan Trump yönetiminin görevi devraldıktan sonra çeşitli alanlarda izleyeceği politikalar üzerine şimdiden "reçetelerin" yazılmakta olduğunu görüyoruz. Önümüzdeki altı ay boyunca da beklenen veya uygulanacak politikaların nedenleri ve sonuçlarına dair sayısız analiz yapılacak gibi görünüyor.

ABD siyasetine girdikten sonra Trump'ın yönetim tarzının değişken ruh hallerine, belirsizliklere, tutarsızlıklara ve öngörülemezliklere dayandığı hususundaki görüşün artık yerleştiği bilinmekte. Her ne kadar ilk Başkanlık dönemine kıyasla farklı bir uluslararası ortamda Başkanlık görevini yeniden üstlenecek olsa da, Trump'ın kendine özgü mizacına dayalı yaklaşımlarının özünde ve kökünden değişmeyeceğini öne sürmek herhalde hatalı olmaz. Sergileyeceği yaklaşımların ABD'nin kurumsal ve toplumsal dengelerinde nereye evrilebileceğini ise zaman gösterecek. Bu itibarla, şimdiden köşeli tahminlerde bulunmak ve beklentileri bunlara dayandırmak yanıltıcı sonuçlara yol açabilir.

Bu kayıt altında da olsa Trump'ın, dengeleri son on yıldır kökten değişikliğe uğrayan, güç politikalarının rehinesi haline gelen küresel ortamda güvenlik ve savunma alanlarında atabileceği adımları irdelemek, başta ABD'nin müttefikleri olmak üzere hemen her aktör için önem taşımakta.

Bu çerçevedeki bir değerlendirmeyi yaparken, güvenlik ve savunmaya ilişkin olarak ABD'de Obama yönetimiyle birlikte başlayan, Trump'la şiddetlenen ve Biden yönetiminin de sahiplendiği söylenebilecek bir paradigma değişikliğinden söz etmek kaçınılmazdır. Dolayısıyla, son on yıldır değişen özellik ve nüanslarıyla ABD'nin politikalarına yansıyan, NATO'nun bakış açısında ve çalışmalarında da

izdüşümlerine tanık olduğumuz süreci kısaca incelemek faydalı olacaktır.

Güvenlik ve Savunmada ABD'nin Son On Yılı

2014'te Rusya'nın Kırım'ı işgal ve ilhakı ile aynı yıl sahneye çıkan DAESH'in terör eylemleri uluslararası planda derin etkiler doğurmuş ve çatışmaya dayalı yeni dinamikleri tetiklemiştir. Ortaya çıkan dengesiz, düzensiz ve sarsıntılara açık güvenlik ortamı karşısında ilk planda [ABD'nin temel güvenlik strateji belgesine](#), buna paralel olarak 2014 yılından başlamak üzere [NATO zirveleri kararlarına](#) yansıyan geçmişten farklı bir yaklaşım ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu yeni yaklaşıma göre, ABD ve NATO kuvvetlerinin geniş çapta çatışma bölgelerine konuşlandırılması (*boots on the ground*) yerine tehdite açık hale gelen veya çatışmaların yakınında/içinde bulunan ortak ülkelerden gelen taleplere ve müttefik ülkelerin ilgili bölgelerdeki çıkarlarına dayalı olarak ortakların savunma kapasitelerini güçlendirmek ve yerel kuvvetlerle çalışmak aracılığıyla "istikrar yaymak" önceliklidir.

Nitekim Obama döneminden itibaren [başta ABD](#) olmak üzere [NATO](#), bir yandan Rusya ve terörizm tehditlerine karşı müttefik ülkelerin caydırma ve savunmalarını takviye etmeye dönük önlemleri almış, diğer yandan çatışma bölgelerindeki ortaklarının güvenlik ve savunma kapasitelerini güçlendirme ile birlikte çalışmaya ehil ve istekli yerel kuvvetlerin desteklenmesi girişimlerini hayata geçirmiştir.

ABD, bu yöndeki yaklaşımına "[eğit-donat](#)" programları altında hayat vermiştir. NATO ise, Afganistan'dan başlamak üzere "eğitim, tavsiye ve yardım" (*train, advise, and assist-TAA*) doktrinini benimsemiştir. Buna göre, Afganistan'daki muharip güç olan ISAF'ın yerine 2015'te çok daha küçük çaplı kuvvetlere dayalı muharip olmayan "Kararlı Destek Misyonu" (ESM)'nu hayata geçirmiştir. Trump döneminde bu misyonun benzeri "[NATO Irak Misyonu](#)" adı altında 2018'de yürürlüğe konmuştur.

Çok taraflı diplomasi ve yapılara karşı hayli önyargılı bir duruş sergileyen

Trump'ın ilk Başkanlık döneminde ABD'nin çatışma bölgelerine kuvvet konuşlandırmama, bunun yerine eğitim-talim-danışmanlık hizmeti vermeye dönük yaklaşım sürdürülmüştür. Trump'ın Şubat 2020'de Doha'da Taliban temsilcileriyle imzalanmasına onay verdiği [anlaşma](#) Biden yönetiminin Ağustos 2021'de Afganistan'dan NATO ve ortaklarının kuvvetlerinin son derece düzensiz şekilde çekilmeleriyle sonuçlanmıştır. Trump, ilk döneminde Irak ve Suriye'deki ABD kuvvetlerini de çekeceğini açıklamış, ancak o dönem birlikte çalıştığı ekibin yönlendirmesi ve ABD yerleşik düzeninin etkisiyle küçük çaplı askerî bir eğitim-danışman gücünün bölgede faaliyet göstermesine karşı koymamıştır.

NATO'yu "[modası geçmiş bir örgüt](#)" olarak tanımlayan Trump'ın kendi yönetim tarzı açısından en çelişkili tezahürü, Rusya'nın saldırgan eylemleri karşısında İttifak'ın malî, müttefik ülkelerin ise askerî yönden desteklenmesinde oynadığı roldür. Bu dönemde ABD'nin Avrupadaki askerî mevcudiyetinde azalma olmadığı, hatta Polonya gibi kimi [müttefik ülkelerdeki mevcudiyetin arttığı](#) görülmüştür. Trump'ın NATO bakımından tek gündemini, müttefik ülkelerin savunma harcamalarını arttırmaları, bu çerçevede esasen Obama döneminde mutabık kalınan ölçütün ([Gayrisafî Yurtiçi Hasılatın %2'sinin savunmaya ayrılması](#)) karşılanması oluşturmuştur. Trump, 2018 NATO Brüksel Zirvesi öncesinde eski [NATO Genel Sekreteri'yle Beyaz Saray'da yaptığı görüşmede](#), o dönemde yedi Avrupalı müttefikin savunma harcamalarında %2 ölçütünü tutturmalarının kendisinin sayesinde mümkün olduğunu, bu çerçevede "NATO'ya milyar dolarların akmaya başladığını" narsist bir kişiliğe özgü abartılı bir söylemle dile getirmiştir.

"ABD (*dünya sahnesine*) geri geldi" diyen Biden yönetimi boyunca da ABD'nin küresel çaptaki askerî mevcudiyetinde Afganistan hariç köklü bir değişikliğe gidilmemiş, Avrupa-Atlantik bölgesi dışındaki çatışma bölgelerinde eğitim-talim-danışmanlık timleri görevlerine devam edilmiştir. NATO ülkelerindeki ABD askerî varlığı ise büyük çapta güçlendirilmiş, Gazze'de başlayan savaş nedeniyle Doğu Akdeniz ve civarındaki ABD askerî yığınaklanması ise görülmemiş ölçüde artmıştır.

Obama döneminden başlamak suretiyle ABD yönetimlerinin temel odağını Asya-

Pasifik bölgesindeki “Çin tehdidini” çevrelemek teşkil etmişse de, Avrupa’daki ortam (Ukrayna’daki savaş) ve Ortadoğu’daki çatışma sarmalı ABD’yi tüm gücüyle Çin’e yüklenmek yaklaşımını hayata geçirmekten alıkoymuştur.

Amerikan postalları ABD topraklarına döner mi?

Son seçim kampanyasında kendi döneminde geniş çaplı savaşların çıkmasına izin vermediği, Rusya tabanlı [Ukrayna savaşını bir gün içinde bitireceği](#), savunmaya yeterli kaynak ayırmayan müttefik ülkelere karşı Putin’i ne isterse yapmaya cesaretlendireceği söylemleriyle övünen Trump’ın, başkanlık görevini devraldığına söyleme dayalı taahhütlerini ne ölçüde gerçekleştirebileceğini tüm hatlarıyla kestirmek şimdiden mümkün değildir. Başkanlık yaptığı dönemdeki davranışı ile seçim kampanyasındaki ifadelerini biraya getirdiğimizde geleceğe dönük şu gözlemler yapılabilir:

- Trump’ın bir “barış güvercini” rolünü oynamasını bekleyenlerin yanılmaları kuvvetle muhtemeldir. Avrupa’nın bu anlayışta olduğu ve önlemlerini buna göre aldığı gözlenmektedir. Diğer yandan, Trump’ın “ABD’yi tekrar büyük yapması” için ülkesini tam tecrit edecek bir politika kulvarına sürüklemesi beklenmemelidir. Bu çerçevede, ABD’nin küresel ölçekteki askerî tertiplenmesinde, küçük çaplı dokunuşlar hariç, kökten değişimlere gitmesi olasılığı kısa dönemde zayıftır.
- Daha fazla savunma harcamaları yapmaları için NATO müttefiklerini baskı altına alacağına, bu çerçevede %2 oranıyla yetinmeyip, bunu %3 ve hatta ötesi için zorlayacağına kesin gözle bakılmalıdır. Dolayısıyla, 2025 yılında Hollanda’nın ev sahipliğinde düzenlenecek NATO Zirvesi renkli sahnelere tanıklık etmeye adaydır.
- NATO ülkeleri dışında olup, Güney Kore ve Japonya gibi topraklarında ABD askerî varlığı barındıran müttefiklerini de savunmaya daha fazla pay ayırmaya yöneltecektir. Bu çerçevede Çin’i, başta Asya-Pasifik bölgesi

olmak üzere askerî açıdan da baskı altına almayı öncelemesi beklenmelidir.

- Rusya-Ukrayna arasında ilk planda ateşkese gidilmesi ve bunun ardından bir barış anlaşmasına varılması için çaba göstereceği öngörülebilir. Diğer yandan, Trump ve ekibinin zihninde nasıl bir ateşkes düzenlemesi ve barış çerçevesi olduğu şimdilik belirsizliğini korumaktadır. Görevi devraldıktan sonra belirginleşecek yaklaşımın ABD ile Avrupalı müttefikleri arasında ilk aşamalarda çatlağa neden olması beklenebilir. Bu çatlağın derinliği ve boyutunu an itibarıyla kestirmek mümkün değildir. Ortaya çıkması beklenebilecek görüş ayrılığının, Avrupalı müttefiklerin savunmaya Trump'ın beklentileri ölçüsünde pay ayırmayı kabul etmeleri halinde hafifleyebileceği, ancak tümüyle ortadan kalkmayacağı senaryosuna karşı hazır olmak gerekir.
- ABD ile Avrupa arasında Ukrayna savaşından başlayıp, Ortadoğu'ya uzanan yelpazedeki görüş farklılıklarının belirgin şekilde su yüzüne çıkması halinde Avrupalı müttefik ülkelerin hem NATO hem AB bünyesinde kendi savunma kapasite ve yeteneklerini geçmişle kıyaslanamayacak kapsam ve ölçekte arttırmaya, bu bağlamda gerçek bir Avrupa savunma kimliği inşa etmeye yönelmeleri öngörülebilir.
- Savaşları bitirmek iddiasıyla iktidarı devralan Trump'ın, mevcut Ortadoğu krizinde İsrail'i muhtemelen Biden yönetimine kıyasla daha fazla desteklemesi sürpriz olmayacaktır. Öte yandan, İbrahim Anlaşmalarının Suudi Arabistan'ı da kapsayacak ve yetkileri budanmış bir Filistin devletinin şekillenmesini içerebilecek şekilde güncellenmesi seçeneğini şimdiden dışlamak da mümkün gözükmemektedir. Bu tür bir tabloda İran'ın yeri hususunda nasıl bir yol izleyebileceği ise muammadır. Yeni dönemi için seçtiği ekibe bakıldığında bu konularda iyimser olmak tabiatıyla güçtür.
- Trump'ın, konvansiyonel olduğu kadar terörizm, göç, sınır aşan suçlar,

yeni ve yıkıcı teknolojiler, iklim krizi gibi asimetrik sınamalara karşı ortaya koyacağı yaklaşımların da yakından mercek altında tutulması kaçınılmaz olacaktır.

Trump Yönetimi ve Türkiye

Telefonla erişimi nispeten kolay, kişisel ilişkilere daha fazla ağırlık veren, ancak bunlardan sonuç alınmasında güçlük çekilen, gerek ikili gerek çok taraflı ilişkilerde muhataplarını hakaret tahtasına oturtmaktan ise çekinmeyen Trump için Türkiye'deki yönetim çevrelerinin, görünürde de olsa, beklenti eşiklerini yüksek tuttukları görülmektedir. Bu beklentilerin gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini zaman gösterecek olmakla birlikte iyimserlik rotasına ayarlı bir eğime girmenin ne denli ters sonuçlar doğurabileceği gerçeğini gözden uzak tutmamak ihtiyat gereğidir.

Ukrayna'daki savaşın Rusya'yı daha da cesaretlendirecek bir durumla son bulmaması Türkiye'nin genel çıkarlarıyla uyumlu bir sonuç olur. Diğer yandan, herhangi bir barış ortamının savunma alanı dahil gardların hemen düşürülebileceği bir ortama evrilmeyeceğini hesaba katmak gerekir. Türkiye'nin kuzey hattının istikrara kavuşmasının uzun yıllar alacağını öngörmek gerçekçi bir bakış açısıdır.

Ortadoğu'yu içeren Güney kuşağına gelince; Irak ve Suriye'den başlayarak Gazze, Batı Şeria, Lübnan ve Yemen'e kadar uzanan bölgede Trump'ın Türkiye'deki yönetim çevrelerinin beklentilerini karşılayacak bir çizgiye gelmesini beklemek aşırı iyimserlik olur. Bu çerçevede, Gazze kriziyle başlayan süreçte aynı çevrelerde nükseden ideolojik saplantı ve mezhebî dürtülerin sahneye çıkmasıyla birlikte Türkiye-ABD ilişkilerinde [önemli kırılmalar](#) yaşanabileceğini kestirmek güç değildir.

Savunma alanına bakıldığında ise, S400 meselesinde karşılıklı mutabakata dayalı bir çözüm bulunmadığı takdirde iki ülke arasındaki savunma ilişkilerinde geniş

çaplı bir iyileşme beklemek mümkün görünmemektedir. S400 tedarik edilmesi karşısında Türkiye'ye karşı yaptırım uygulanması kararını alan Trump'ın, iki ülke arasında NATO'yu da doğrudan ilgilendiren bir çözüm formülü bulunamadığı takdirde ikinci başkanlık döneminde farklı bir tutum sergilemesini beklemek tahayyül gücünü zorlar.

Trump'ın, başta savunma harcamaları olmak üzere NATO'nun Avrupa kanadını baskı altına almaya yönelmesi, Avrupalı müttefikleri Avrupa'ya özgü bir savunma mimarîsi tesis etmeye ciddi ölçekte teşvik edebilir. Daha Trump fiilen işbaşına gelmeden kavramsal ve pratik düzlemlerde zemini atılmakta olan bu yöndeki bir sürecin Türkiye tarafından yakından izlenmesi önemlidir. Ukrayna savaşı sonrasında da düşünerek Türkiye'nin Avrupa güvenlik ve savunmasında Avrupa ülkeleriyle ilişkilerinin önünü açabilecek ve bu alanda da olsa Türkiye-AB ilişkilerinde olumlu bir iklimin yakalanmasına vesile oluşturacak yolların her kanaldan araştırılmasına öncelik verilmesi gündemdeki yerini almalıdır. Bu perspektifin, ABD-Çin ilişkilerindeki rekabetin daha da şiddetlenmesinin beklendiği bir dönemde, Türkiye-Çin arasındaki ekonomik ilişkilerin ilerletilmesine dönük arayış bağlamında Türkiye aleyhine olumsuz sonuçlar doğurabileceğini de gözeterik "ABD'nin çeşitli alanlarda dengelenmesinde" oynayabileceği rolün hafife alınmaması elzemdir.

Fatih Ceylan, Büyükelçi (E.)

1957 Bursa doğumlu. 1979 yılında Siyasal Bilgiler Fakültesinden mezun oldu. Aynı yıl Dışişleri Bakanlığına girdi. Master Derecesini Rutgers(ABD)/Princeton Üniversitelerinden aldı. İslamabad Büyükelçiliği, Deventer Başkonsolosluğu ve NATO nezdindeki Türkiye Daimi Temsilciliğinde, Brüksel Büyükelçiliğinde ve AB nezdindeki Türkiye misyonunda çalıştı. Düsseldorf'ta Başkonsolosluk, Sudan ve NATO nezdinde Büyükelçilik yaptı. Merkezdeki son görevi İkili Siyasi İlişkilerden Sorumlu Müsteşar Yardımcılığıydı. 2019 Şubat ayında emekliye ayrıldı.

Bu yazıya atıf için: Fatih Ceylan, “Trump Sahaya Kimlerin Postallarını Sürer?”, Çevrimiçi Yayın, 27 Kasım 2024, <https://www.uikpanorama.com/blog/2024/11/27/trump-postal-fc/>

Telif@*UIKPanorama*. Çevrimiçi olarak yayımlanan yazıların tüm telif hakları Panorama dergisine aittir. Aksi belirtilmediği sürece, yayımlanan yazılarda belirtilen görüşler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK, Global Akademi, Panorama Yayın Kurulu ile editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.